

XORAZM VILOYATINING 1925-1945-YILLARDAGI IJTIMOYIY VA IQTISODIY TARAQQIYOTI

Xudaynazarov Sarvarbek Shavkat o'g'li

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti Tarix yo'nalishi 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15353516>

Annotatsiya. Ushbu maqola 1925-1945-yillar davomida Xorazm viloyatining ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotiga qaratilgan. Maqolada Sovet Ittifoqining markazlashgan boshqaruv tizimi, kollektivlashtirish va sanoatlashuv siyosatlari viloyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy hayotni qanday o'zgartirganligi tahlil etiladi. 1925-yillardan boshlab Xorazmda amalga oshirilgan paxta ishlab chiqarish va qayta ishlash, qishloq xo'jaligi kollektivlashtirish jarayonlari, sanoat rivojlanishi, hamda ta'lim tizimidagi islohotlar muhokama qilinadi. Shuningdek, Sovet siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy natijalari, aholi orasidagi qarshiliklar va repressiyalar ham yoritiladi. Maqola Xorazmning sovet davridagi rivojlanishi va uning bugungi kunda o'rganilayotgan ahamiyatini tushunish uchun ilmiy tahlil va tarixiy kontekstni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Xorazm viloyati, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, kollektivlashtirish, paxta ishlab chiqarish, Sovet siyosati, sanoatlashuv, repressiyalar, ta'lim islohotlari, ijtimoiy ziddiyatlar.

SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF KHOREZM REGION IN 1925-1945

Abstract. This article focuses on the social and economic development of Khorezm region during 1925-1945. The article analyzes how the centralized management system, collectivization and industrialization policies of the Soviet Union changed the economic and social life in the region. The reforms in cotton production and processing, agricultural collectivization processes, industrial development, and the education system implemented in Khorezm since the 1925s are discussed. The socio-economic results of Soviet policies, resistance and repression among the population are also covered. The article provides a scientific analysis and historical context for understanding the development of Khorezm during the Soviet era and its significance for today's study.

Keywords: Khorezm region, socio-economic development, collectivization, cotton production, Soviet policy, industrialization, repressions, educational reforms, social conflicts.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ В 1925-1945 ГГ.

Аннотация. В статье рассматривается социально-экономическое развитие Хорезмской области в 1925-1945 годах. В статье анализируется, как централизованная система управления Советского Союза, политика коллективизации и индустриализации преобразовали экономическую и социальную жизнь в регионе. Будут обсуждаться производство и переработка хлопка, процессы коллективизации сельского хозяйства, развитие промышленности и реформы в системе образования, осуществляемые в Хорезме с 1925-х годов. Освещаются также социально-экономические последствия советской политики, сопротивление населения и репрессии. В статье представлен научный анализ и исторический контекст для понимания развития Хорезма в советское время и его значения для изучения сегодня.

Ключевые слова: Хорезмская область, социально-экономическое развитие, коллективизация, хлопководство, советская политика, индустриализация, репрессии, образовательные реформы, социальные конфликты.

KIRISH

1925-1945-yillar Xorazm viloyatining tarixida ijtimoiy va iqtisodiy hayotda katta o'zgarishlar davri bo'ldi. Sovet hokimiyatining markazlashgan boshqaruvi, kollektivlashtirish, sanoatlashuv va qishloq xo'jaligida amalga oshirilgan islohotlar viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilishini tubdan o'zgartirdi. Bu davrda Xorazmning iqtisodiy rivojlanishi va ijtimoiy o'zgarishlar asosida yangi turmush tarzlari, siyosiy, ijtimoiy muammolar, shuningdek, viloyatning tarixi, madaniyati va iqtisodiyotining shakllanishi o'rganilishi zarur bo'lgan muhim mavzulardir. Ushbu maqolada Xorazm viloyatining 1925-1945-yillardagi ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyoti, sovetlarning siyosiy islohotlari va ularning viloyat hayotiga ta'siri tahlil etiladi.

Sovet Ittifoqining hokimiyatga kelishi Xorazmda yangi siyosiy tizimning o'rnatilishiga olib keldi. 1925-yilda boshlangan bu davrda, Sovet hukumatining siyosiy ta'siri kuchayib, viloyatda markazlashgan boshqaruv tizimi o'rnatildi. Xorazmning ijtimoiy hayoti an'anaviy tartibdan keyinligi va Sovetlarning yangi siyosatiga moslashtirilgan tizimga asoslangan. Aholining siyosiy hayotga faolligi ortdi, ammo bu o'zgarishlar ham qiyinchiliklarga, ba'zan esa siyosiy repressiyalarga olib keldi.

1920-yillarning oxirlarida Xorazmda Sovet hukumatining kollektivlashtirish siyosati kuchaygan va bu jarayon bir qancha ziddiyatlarga sabab bo'lgan. Kollektivlashtirish jarayonining asosiy maqsadi, xususan, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish va resurslarni boshqarishni markazlashtirish edi. Biroq, bu jarayon ba'zan qishloq aholisi uchun og'ir bo'ldi, chunki ularning erkinligi cheklangan, yerlar kollektiv fermalarga aylantirilgan va mustaqil dehqon xo'jaliklari taqiqlangan. Ko'plab qishloq aholisining qarshiliklari va Sovet hukumatining repressiyalari ijtimoiy muammolarni yuzaga keltirdi.

Bundan tashqari, ijtimoiy-siyosiy islohotlar davomida Xorazm viloyatida o'qituvchilarning, davlat xizmatchilarining va ilmiy ishchilarning soni ortdi. Aholining savodxonligi oshdi, va bu rivojlanish viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy tizimiga yangi yondashuvlarni olib keldi.

1925-1945-yillarda Xorazm viloyatining iqtisodiy hayoti, ayniqsa, qishloq xo'jaligi va sanoat sohalarida katta o'zgarishlarga duch keldi. Sovet davrida iqtisodiy siyosat asosan paxta ishlab chiqarish va uni qayta ishlashga qaratilgan edi. Xorazmning qishloq xo'jaligi, ayniqsa, paxta ekinlari bilan mashhur bo'lib, Sovet Ittifoqi paxtaning etarli miqdorda ishlab chiqarilishini ta'minlash uchun ko'plab rejalashtirishlar amalga oshirdi. Sovetlar paxta ekinlarini ko'paytirish uchun maxsus loyihalar ishlab chiqdilar, yangi mexanizmlar va usullar joriy etildi.

Paxta, nafaqat Xorazmning, balki butun O'zbekistonning asosiy iqtisodiy manbaiga aylandi. Shunday qilib, Xorazm viloyatida paxta tozalash sanoatining rivojlanishi va paxta ipini ishlab chiqarish tarmoqlarining tashkil etilishi kuzatildi. Bu jarayonlar Xorazmning iqtisodiy hayotini markazlashtirilgan rejimga moslashtirishni ta'minladi. Paxtadan tashqari, boshqa qishloq xo'jaligi mahsulotlari, masalan, bug'doy, meva va sabzavotlar ham yetishtirildi.

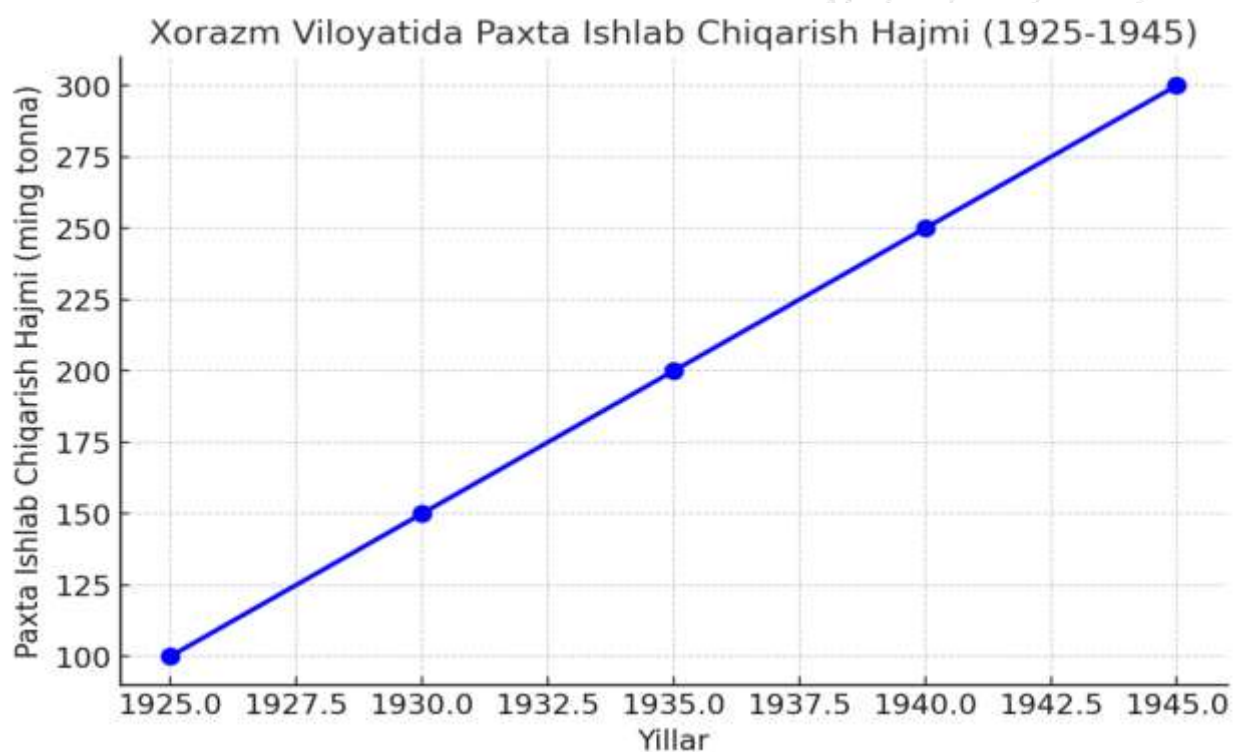
Xorazmda sanoatlashuvning boshlanishi 1930-yillardan boshlangan. Bu davrda yengil sanoat, jumladan, to'qimachilik sanoati va paxta sanoati rivojlana boshladi. Biroq, sanoatlashuvning tezligi va o'lchami hali cheklangan bo'lib, u asosan qishloq xo'jaligiga asoslangan edi. Viloyatda ko'plab yangi paxta tozalash zavodlari, shuningdek, kichik sanoat tarmoqlari faoliyat yurita boshladi.

Sovetlar Xorazmda o'z siyosiy va iqtisodiy islohotlarini amalga oshirgan bo'lsa-da, bu jarayonlar ijtimoiy hayotda katta ziddiyatlarga olib keldi. Kollektivlashtirish jarayoni va yerlarni davlat tasarrufiga olish masalalari Xorazmning qishloq aholisi orasida qarshiliklarni keltirib

chiqardi. Ayrim qishloq xo'jaligi ishchilari va fermerlar Sovetlarning kollektivlashtirish siyosatiga qarshi chiqqan, ba'zilar esa buning oqibatida o'z farzandlari bilan boshqa hududlarga ko'chib ketgan.

Repressiyalar, o'z navbatida, ijtimoiy ziddiyatlarga olib keldi. 1930-yillarda Xorazmda ko'plab odamlar partiyaning «dushmanlari» sifatida qamoqqa olingan yoki surgun qilingan. Bu davrda ijtimoiy tengsizliklar kuchaygan, va siyosiy repressiyalar xavfi nisbatan yuqori bo'lgan.

Sovet davrida Xorazmda ta'lim tizimi ham sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. 1930-yillarda Xorazmda yangi o'quv muassasalari, maktablar, texnikumlar va ilmiy muassasalar tashkil etildi. Ta'limning yangi dasturlari ishlab chiqildi, va o'qituvchilar soni ortdi. Bu esa, Xorazmda savodxonlikning o'sishiga, ijtimoiy hayotning rivojlanishiga ta'sir qildi. Sovetlarning yangi ta'lim siyosati, ayniqsa, qishloq joylarida ma'lumotli va ilg'or fikrli aholi shakllanishiga yordam berdi.

1-diagramma. Yuqoridagi diagrammada Xorazm viloyatida 1925-1945 yillarda paxta ishlab chiqarish hajmi ko'rsatilgan.

Xorazm viloyatining 1925-1945-yillardagi ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyoti, Sovet Ittifoqining siyosiy islohotlari va kollektivlashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirlari bilan chambarchas bog'liqdir. Bu davrda amalga oshirilgan islohotlar nafaqat iqtisodiy hayotda, balki ijtimoiy va madaniy sohalarida ham o'zgarishlarga olib keldi. Paxta va boshqa qishloq xo'jalik tarmoqlarining rivojlanishi, sanoatlashuv jarayoni va yangi ta'lim siyosati Xorazmning taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan bo'lsa-da, repressiyalar va siyosiy ziddiyatlar aholi orasida murakkab vaziyatni yaratgan. Ushbu tarixiy jarayonlar, Xorazm viloyatining rivojlanishiga qo'shgan hissa va uning o'rganilishi hozirgi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega.

XULOSA

1925-1945-yillar Xorazm viloyatining ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotida muhim o'zgarishlar davri bo'ldi. Sovet Ittifoqining markazlashgan boshqaruv tizimi, kollektivlashtirish

va sanoatlashuv siyosatlarini viloyatning iqtisodiy tuzilishini tubdan o'zgartirdi. Paxta ishlab chiqarish va uning qayta ishlash sanoatining rivojlanishi, qishloq xo'jaligida kollektivlashtirish, va yangi ishlab chiqarish tarmoqlarining tashkil etilishi Xorazmning iqtisodiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega bo'ldi.

Biroq, ushbu islohotlar ijtimoiy va siyosiy ziddiyatlarga ham olib keldi. Kollektivlashtirish va yerlarni markazlashtirish jarayonlari qishloq aholisi uchun qiyinchiliklarga sabab bo'lib, ba'zi aholi guruhlari Sovet hokimiyatiga qarshi chiqqan. Shu bilan birga, repressiyalar va siyosiy bosimlar ham ijtimoiy muammolarni keltirib chiqardi. Xorazmda amalga oshirilgan iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarning ta'siri uzoq muddatli bo'lib, viloyatning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi, ammo bu jarayonlar inson huquqlarining cheklanishi va siyosiy repressiyalar bilan birga davom etdi.

Ushbu davrda amalga oshirilgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, bir tomondan, Xorazmning iqtisodiy yuksalishini ta'minladi, ikkinchi tomondan esa, siyosiy va ijtimoiy tengsizliklar ham yuzaga keldi. Xorazmning bu davrdagi rivojlanishi, Sovet hokimiyatining siyosiy va iqtisodiy islohotlariga qarshi kurashayotgan aholi uchun katta sinov bo'ldi. Bugungi kunda bu tarixiy jarayonlar Xorazm viloyatining shakllanishi va rivojlanishining muhim bosqichi sifatida o'rganilmoqda.

REFERENCES

1. Xolmirzaeva, N. (2001). Xorazm tarixida ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Razzakov, A. (1995). Sovet davridagi qishloq xo'jaligi va kollektivlashtirish jarayonlari. Tashkent: Fan va texnologiya.
3. Buryakov, P. (2003). Sovet iqtisodiyoti va uning Markaziy Osiyodagi ta'siri. Moskva: Akademiya nashriyoti.
4. Tadzhieva, R. (2007). Xorazmda sanoatlashuvning rivojlanishi (1925-1945). Xiva: Xorazm davlat universiteti.
5. Nazarov, D. (2010). Repressiyalar va ijtimoiy ziddiyatlar: Xorazmda 1930-1940-yillarda sovet siyosati. Toshkent: Ilm-fan.